

Jak czytać dramaty? Dramat groteskowy: Stanisław Ignacy Witkiewicz, *Szewcy*. Część 2

- [Wprowadzenie](#)
- [Schemat](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Jak czytać dramaty? Dramat groteskowy: Stanisław Ignacy Witkiewicz, *Szewcy*. Część 2

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

W drugiej części cyklu lekcji rozwiniiesz i sprawdzisz swoje umiejętności analizy dramatu. Dokonasz interpretacji fragmentów dramatu *Szewcy* Stanisława Ignacego Witkiewicza. Odnajdziesz cechy gatunkowe w konkretnych scenach, kluczowych dla zrozumienia wymowy utworu. Określisz, jakie czynniki wpływają na kształt artystyczny dramatu.

Twoje cele

- Dokonasz analizy i interpretacji fragmentów dramatu *Szewcy* Stanisława Ignacego Witkiewicza.
- Określisz znaczenie poszczególnych scen dla konstrukcji dramatu.
- Zrozumiesz wymowę utworu.
- Sprawdzisz swoją wiedzę na temat cech dramatu.

Druga część lekcji: [Jak czytać dramaty? Stanisław Ignacy Witkiewicz, *Szewcy*. Część 1](#)

Schemat

Dramat należy analizować jako utwór literacki, pamiętając jednak, że cechy rodzajowe mają znaczenie dla możliwości realizacji scenicznej. Artyzm utworu wynika zarówno z jego konstrukcji, jak i literackich środków wyrazu. Dramat może wykorzystywać różne style językowe i wiele rodzajów dialogów. Może łączyć różne gatunki i sięgać po rozmaite wyznaczniki gatunkowe, jak komizm, tragizm czy ironia tragiczna. Logika i kolejność scen mogą być podyktowane przez motywację realistyczną – psychologiczną lub społeczną, jak również metafizyczną, a główny konflikt może rozgrywać się w świadomości bohaterów. Swoboda twórcza i oryginalna artystyczna wizja to mechanizm rozwoju dramatu, od jego początków po współczesne formy awangardowe i eksperymentalne.

Polecenie 1

Przeczytaj uważnie akt II dramatu i odpowiedz na poniższe pytania. Następnie skonfrontuj swoje spostrzeżenia z zamieszczoną na schemacie analizą.

W jaki sposób konstrukcja przestrzeni i scenografia ukazuje przemiany społeczne?

Jakimi środkami posłużył się autor dla osiągnięcia efektu groteskowego?

Jaką funkcję pełnią dialogi bohaterów?

W jaki sposób ukazana została rewolucja szewców?

Polecenie 2

Przeczytaj uważnie akt III dramatu i odpowiedz na poniższe pytania. Następnie skonfrontuj swoje spostrzeżenia z zamieszczoną na schemacie analizą.

W jaki sposób scharakteryzowane zostały nowe postacie pojawiające się na scenie i jaką funkcję pełnią?

Jak zmieniają się relacje między bohaterami?

Czemu służy podważanie iluzji scenicznej?

Jaką funkcję pełnią didaskalia?

Przeczytaj

Podsumowanie analizy aktu II

Warstwa językowa

W akcie II pojawia się dialog sytuacyjny i konwersacyjny służący przedstawieniu problematyki utworu. Pod koniec aktu pojawia się dialog dyskusyjny, który posuwa akcję do przodu – na wezwanie Sajemana szewcy niszczą więzienne „balaski” i rozpoczynają szaleńczą pracę, która przeradza się w **rewolucję**. Dialogi szewców stają się jeszcze bardziej bełkotliwe, pełne absurdalnych kalamburów i rymów. Sposób ukształtowania ich wypowiedzi oddaje podniecenie pracą.

Spektakl wystawiony w Teatrze im. C. Norwida w Jeleniej Górze, 1981. Ryszard Wojnarowski (Sajemana), Edward Kalisz (Czeladnik II).

Źródło: ilustracje pochodzą ze zbioru prof. Janusza Deglera opublikowanych na portalu witkacologia.eu, tylko do użytku edukacyjnego.

Przestrzeń

Przestrzeń została ukształtowana na wzór więzienia – szewcy zostali uwięzieni w „leniwniach”, natomiast Księżną zmuszono do szycia butów, aby swoim widokiem wzmagala jeszcze męki cierpiących z powodu braku pracy szewców. Stosując taką konstrukcję przestrzeni, Witkacy stworzył sceniczną metaforę rzeczywistości po faszystowskim przewrocie Scurvyego i Dziarskich Chłopców – paradoksalnie klasa robotnicza została pozbawiona pracy, natomiast arystokracja w ramach represji jest

do niej zmuszana. Władzę Scurvy'ego podkreśla katedra, z której przemawia do szewców i Księżnej.

Szewcy w Teatrze Dramatycznym im. J. Szaniawskiego w Wałbrzychu, 1981. Szewcy w Teatrze Dramatycznym im. J. Szaniawskiego w Wałbrzychu, 1981. Od lewej: Tadeusz Sokołowski (Jędrak), Andrzej Berner (Józef Tempe), Jerzy Gronowski (Fierdusieńko), Nella Sozańska (Księżna), Jerzy Mazur (Scurvy), Stanisław Olczyk (Sajetan Tempe).

Źródło: ilustracje pochodzą ze zbioru prof. Janusza Deglera opublikowanych na portalu witkacologia.eu, tylko do użytku edukacyjnego.

Czas akcji

Witkacy posłużył się ekspresjonistyczną techniką skrótów czasowych, kondensując wydarzenia w krótkim odcinku czasowym.

Cechy gatunku

Na scenie pojawiają się niezwykle sugestywne teatralne metafory sytuacyjne, charakterystyczne dla dramatu groteskowego. Szaleńcza praca, która przypomina prawdziwy gwałt, staje się metaforą rewolucyjnej walki. Podobna sytuacja ma miejsce chwilę później, kiedy Dziarscy Chłopcy, którzy mieli przywrócić porządek, „uszewczają się”, co metaforycznie oznacza ich przyłączenie się do rewolucji i sojusz niższych [klas społecznych](#) w walce przeciw dotychczasowej władzy.

Szewcy w Teatrze Dramatycznym im. J. Szaniawskiego w Wałbrzychu, 1981. Od lewej: Tadeusz Sokołowski (Jędrzek), Andrzej Berner (Józef Tempe), Jerzy Gronowski (Fierdusieńko), Nella Sozańska (Księżna), Jerzy Mazur (Scurvy), Stanisław Olczyk (Sajetan Tempe).

Źródło: ilustracje pochodzą ze zbioru prof. Janusza Deglera opublikowanych na portalu witkacologia.eu, tylko do użytku edukacyjnego.

Słownik

rewolucja

(łac. *revolutio*) w znaczeniu szerokim i metaforycznym wszelka szybka i głęboka zmiana (np. rewolucja obyczajowa, przemysłowa, naukowa, techniczna)

klasy społeczne

przynależność do nich jest względnie trwała (przekazywana z rodziców na dzieci) i wynika z posiadania cech społecznych nie związanych z czynnikami biologicznymi i genetyką; cechuje je wewnętrzna zwartość, ale występują między nimi wyraźne dystanse społeczne i bariery; są usytuowane względem siebie w relacjach wyższości–niższości; struktura klasowa ma postać hierarchiczną

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zapisz, jaki jest główny wątek dramatu.

Ćwiczenie 2

Ćwiczenie 3

Ćwiczenie 4

Wyjaśnij zasadę rządzącą układem zdarzeń w dramacie – czy można wskazać konflikt między bohaterami, który jest motorem akcji? Jak mógłbyś scharakteryzować ten konflikt?

Ćwiczenie 5

Ćwiczenie 6

Skonfrontuj swoje spostrzeżenia z wnioskami zebranymi w pierwszym i drugim etapie i podsumuj je:

- scharakteryzuj kompozycję akcji, wskazując jej główne elementy,
- określ motywację zdarzeń w utworze,
- scharakteryzuj konstrukcję bohaterów, motywację ich działań oraz rolę poszczególnych postaci w rozwoju wydarzeń,
- opisz język utworu, określając funkcje dialogu i warstwę stylistyczną,
- scharakteryzuj budowę czasu i przestrzeni w utworze.

Ćwiczenie 7

Opisz, w jaki sposób kompozycja dzieła, jego zamysł artystyczny, służy ukazaniu problematyki utworu.

Ćwiczenie 8

Wykorzystując zebrane dotychczas informacje, przedstaw kompozycyjne związki i zależności pomiędzy poszczególnymi składnikami dzieła (akcja, postacie, język, czas, przestrzeń), uzupełniając i łącząc pola na mapie myśli.

Praca domowa

Wykorzystując zebrane dotychczas informacje, stwórz interpretację dramatu *Szewcy*, w którym omówisz jeden z poniższych problemów:

- katastrofizm Stanisława Ignacego Witkiewicza,
- wizja rewolucji,
- jednostka i zbiorowość.

Dla nauczyciela

Autor: Marta Kulikowska

Przedmiot: Język polski

Temat: Jak czytać dramaty? **Dramat groteskowy: Stanisław Ignacy Witkiewicz, Szewcy.**
Część 2

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

5. Znajomość wybranych utworów z literatury polskiej i światowej oraz umiejętność mówienia o nich z wykorzystaniem potrzebnej terminologii.

7. Kształcenie umiejętności czytania, analizowania i interpretowania literatury oraz innych tekstów kultury, a także ich wzajemnej korespondencji.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

3) rozróżnia gatunki epickie, liryczne, dramatyczne i synkretyczne, w tym: gatunki poznane w szkole podstawowej oraz epos, odę, tragedię antyczną, psalm, kronikę, satyrę, sielankę, balladę, dramat romantyczny, powieść poetycką, a także odmiany powieści i dramatu, wymienia ich podstawowe cechy gatunkowe;

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;

10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;

III. Tworzenie wypowiedzi.

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

4) zgodnie z normami formułuje pytania, odpowiedzi, oceny, redaguje informacje, uzasadnienia, komentarze, głos w dyskusji;

IV. Samokształcenie.

1. rozwija umiejętność pracy samodzielnej między innymi przez przygotowanie różnorodnych form prezentacji własnego stanowiska;

2. porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

6. wybiera z tekstu odpowiednie cytaty i stosuje je w wypowiedzi;

Zakres rozszerzony

Lektura obowiązkowa

21) Stanisław Ignacy Witkiewicz, *Szewcy*;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele lekcji. Uczeń:

- charakteryzuje cechy dramatu groteskowego,
- analizuje budowę dramatu *Szewcy* Stanisława Ignacego Witkiewicza,
- wyjaśnia, na czym polega Teoria Czystej Formy w teatrze,
- określa funkcję zastosowanych teatralnych środków wyrazu, np. motywu muzycznego,
- wyjaśnia, jakie znaczenie ma *deus ex machina* w dramacie Witkacego.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- drama;
- sztuka teatralna.

Formy pracy:

- praca indywidualna;

- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Uwaga: scenariusz obejmuje dwie lekcje: Jak czytać dramaty? Dramat groteskowy: Stanisław Ignacy Witkiewicz, *Szewcy*. Część 1 i Część 2

Nauczyciel prosi, aby uczniowie:

1. Zapoznali się z audiobookiem z I cz. cyklu, który zawiera streszczenie dramatu Stanisława Ignacego Witkiewicza *Szewcy*, oraz z informacjami na temat dramatu groteskowego.
2. Podzielili się na trzy grupy, zgodnie z podziałem dramatu dokonany w obu lekcjach: gr. 1 - akt I, gr. 2 - akt II, gr. 3 - akt III. Poleca, by członkowie grup podzielili między sobą zadania: potrzebni będą odtwórcy ról oraz osoby, które zajmą się przygotowaniem schematycznej scenografii (np. plansza lub plakat przedstawiający miejsce akcji) czy rekwizytów.

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel wyświetla na tablicy uczniom cele zajęć oraz wspólnie ustala z nimi kryteria sukcesu.
2. Lekcja rozpoczyna się od ustalenia cech dramatu groteskowego. Nauczyciel poleca, by jedna osoba notowała na tablicy, w formie mapy skojarzeń, wymieniane przez uczniów cechy (uczniowie mogą wrócić do informacji z e-materiału). Nauczyciel dba o to, by ustalenia były pełne, ewentualnie uzupełnia informacje.
Później uczniowie dyskutują, na czym polega Teoria Czystej Formy w teatrze opisana w zakładce Audiobook.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel informuje uczestników zajęć, jak będzie przebiegała praca na lekcjach. Każda z grup, wykorzystując przygotowane wcześniej scenografię i rekwizyty, odegra swoją fragmenty dramatu. Następnie wszyscy uczniowie, pracując w ramach swojej grupy, wykonają polecenia związane ze swoim konkretnym fragmentem. (Chodzi o to, by wszyscy mogli przeanalizować wszystkie fragmenty, co będzie im potrzebne

podczas interpretacji). Po upływie czasu wyznaczonego przez nauczyciela na opracowanie poleceń grupa, która inscenizowała dany akt, przedstawia swoje propozycje odpowiedzi. Pozostali uczniowie mogą je uzupełniać, dyskutować, szukać wspólnie najlepszego rozwiązania. Mogą także korzystać z podpowiedzi interpretacyjnych zawartych w e-materiale.

2. W podsumowaniu tej fazy lekcji uczniowie mogą przedyskutować przygotowane scenografie i rekwizyty oraz odtwórców tekstu dramatu, a nauczyciel ocenić pracę grup.
3. Następnie uczniowie (indywidualnie) czytają podsumowanie analizy poszczególnych aktów, aby skonfrontować swoje ustalenia z zaproponowanymi w e-materiale. (Podsumowanie analizy aktu I w cz. I cyklu lekcji, w sekcji „Przeczytaj”, a podsumowanie analizy aktu II i III w cz. II cyklu lekcji, także w sekcji „Przeczytaj”).
4. W ostatniej części tej fazy lekcji uczniowie indywidualnie wykonują ćwiczenia z sekcji „Sprawdź się” z cz. 2 cyklu lekcji. Nauczyciel wskazuje im te zadania, które posłużą do syntezy zgromadzonych informacji oraz ułatwią interpretację dramatu. Warto zwrócić uwagę na następujące ćwiczenia: 1, 5 i 6.

Faza podsumowująca:

1. Nauczyciel zadaje pytania podsumowujące, np. jakie cechy pozwalają uznać *Szewczy* za przykład dramatu groteskowego?
2. Na zakończenie lekcji nauczyciel pyta o wątpliwości uczniów związane z interpretacją dramatu Witkacego, której mają dokonać w domu. Odpowiada na pytania, udziela wskazówek, przypomina, jak powinien zostać skonstruowany szkic interpretacyjny dzieła dramatycznego. prosi uczniów, by zastanowili się nad wyborem jednego z tematów pracy domowej:
 - katastrofizm Stanisława Ignacego Witkiewicza,
 - wizja rewolucji,
 - jednostka i zbiorowość.Jeśli uczniowie mają wątpliwości interpretacyjne, nauczyciel pomaga im je rozwiązać.

Praca domowa:

1. Wykorzystując zebrane dotychczas informacje, stwórz interpretację *Szewców*, w którym omówisz jeden z poniższych problemów:
 - wizja rewolucji,
 - katastrofizm Stanisława Ignacego Witkiewicza,
 - jednostka i zbiorowość.

Materiały pomocnicze:

- *Przygotowanie ucznia do odbioru różnych tekstów kultury*, pod red. Anny Janus-Sitarz, Kraków.

- Stanisław Furmanik, *O sztuce teatru*, w: *Problemy teorii dramatu i teatru*, pod red. Janusza Deglera, Wrocław 1988.
- Juliusz Kleiner, *Istota utworu dramatycznego*, w: *Problemy teorii dramatu i teatru*, wybór i oprac. Janusz Degler, Wrocław 1988.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium „Audiobook” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.